

аудіовізуальній сфері приватний капітал; намагались зменшити податкову частку або звільнити від податку повністю ті приватні компанії, фізичних чи юридичних осіб, які вкладають кошти у виробництво екранного продукту; надавати пільговий кредит, повернення якого може бути відтермінованим, тим кінокомпаніям, котрі планують розвивати кіновиробництво, створюючи робочі місця.

На жаль, в Україні нині відсутня гнучка державна політика в аудіовізуальній сфері, суть якої полягає в наступному: запровадження у вітчизняну кіно- і телеіндустрію пільгових умов виробництва екранного продукту; пільгових позик, дотацій, що можуть підлягати і не підлягати поверненню; реалізація грантової допомоги; залучення до фільмового продукування приватних неповоротних коштів. Усе це могло б сприяти виробленню в Україні хисткої політики державного протекціонізму в аудіовізуальній сфері й уможливити подолання відсутності необхідних для аудіовізуального виробництва й прокату нових ресурсів.

Н. Мархайчук

СТАНОВЛЕННЯ ФАКУЛЬТЕТУ КІНО-, ТЕЛЕМИСТЕЦТВА В ХАРКІВСЬКІЙ ДЕРЖАВНІЙ АКАДЕМІЇ КУЛЬТУРИ

N. Markhaichuk

ESTABLISHMENT OF THE FACULTY OF CINEMA AND TELEVISION ARTS AT KHARKIV STATE ACADEMY OF CULTURE

Факультет кіно-, телемистецтва як окрема структурна одиниця ХДАК виник у 2009 р. на базі факультету театрального та кіно-, телемистецтва, утвореного у 2003 р. на базі режисерсько-хореографічного факультету.

Появі факультету передували десятирічний шлях його становлення. За спогадами З. Алфьорової, випускниці ХДІК 1980 р., велика роль у цьому процесі належала керівникам ХДАК та особисто Олександр Олексійовичу Шимону — українському кінознавцю, кандидату мистецтвознавства (з 1964 р.), автору перших праць з історії українського кіно.

Олександр Шимон був випускником Київського інституту кіноінженерів, який на той час був єдиним закладом кіноосвіти в Україні. Більша частина трудового шляху О. Шимона пройшла у ХДІК (1952–1987), де він читав курси з історії кіно та з проєкційної та кінопроєкційної техніки.

Його кандидатська дисертація була присвячена вивченню історії українського кіно 1917–1929 рр. Відзначимо, що якщо для 1960-х інтерес до українського був абсолютно симптоматичним і «у виріях часу», то вже у 1970-х і 1980-х він призводив до певних конфліктів, що відзначали у своїх спогадах його учні. В контексті нашої теми важливо зазначити, що, крім сторінок історії українського кіно, О. Шимон висвітлював й сторінки української кіноосвіти та популярної у 1970-х — 80-х «народної кінотворчості». Присутність до 1987 р. в ХДІК О. Шимона багато в чому визначила саму появу можливості розмов про підготовку фахівців для кіногалузі в Харкові. Після його уходу з ХДІК, курси з історії кіно вела його учениця З. Алфьорова, яку він «благословив» на цю ділянку роботи.

У 1997 р. на кафедрі телебачення, яка функціонувала на театральному факультеті, відбувся перший набір здобувачів за фахом «Режисура телебачення». Підставою для формування на сценічному факультеті телевізійної кафедри став процес реорганізації в Україні національної мережі теле-, радіомовлення. Днем

зародження недержавного телебачення прийнято вважати 13 жовтня 1990 р., коли відбувся вихід у Харкові першої програми приватної регіональної телекомпанії «Тоніс-Центр» (з 2000 р. відомий як «7 канал»). А потім у Харкові з'явилися приватні телекомпанії «Ніка-Відео» (1992), «А/ТВК» (1992), «Simón» (1995), «Фаворит ТБ» (1995), «Фора» (1997), ТРК «Оріон» (2000). Поява в місті регіональних мовників як державного, так і приватного секторів власності і спровокувала появу в ХДІК нової кафедри, а сам інститут став вищим навчальним закладом, що здійснював підготовку професійних кадрів для телеіндустрії (поруч із КНУ імені Т. Г. Шевченка та КІТКіТ імені Карпенка-Карого). Відтоді Харків історично можна вважати третьою кіношколою в Україні (після Києва та Одеси).

Перший викладацький склад кафедри утворили фахівці, які мали чималий досвід роботи на телебаченні. Саме вони стали першими, хто впроваджував на Сході України «педагогіку екранного мистецтва». Першим завідувачем кафедри телебачення та історичним засновком майбутнього факультету став Дмитро Якович Головачов. Режисерську освіту Д. Головачов отримав у ХДІК, після закінчення якого, пропрацювавши кілька місяців на Харківському телебаченні, служив у Ленінградському окрузі. Як такий, що знав телевиробництво і мав режисерську професію, потрапив на Ленінградську телестудію, де зустрівся з одним із кращих на той час операторів СРСР П. Засядком, який на той час був оператором-постановником низки документальних фільмів. Вдруге (по закінченні служби) розпочав творчий шлях від асистента режисера Харківської студії телебачення (ОТБ, потім філія НТУ «Харківська регіональна дирекція») до режисера літературно-драматичної редакції. Дмитро Головачов є автором понад 40 телевізійних вистав та понад 10 ігрових фільмів, і серед них — першого ігрового повнометражного телефільму, знятого в Харкові на Харківській студії телебачення.

У 1989–1990 рр., коли державне телебачення зайшло у тривалу кризу (саме в сегменті літературно-драматичного виробництва), працював сценаристом науково-творчого центру «Авіафільм» Харківського авіаційного заводу. У 1992 р. Д. Головачов (разом з Є. Масловим, В. Ревенком та В. Піддубним) став засновником, а від 1998 р. директором Незалежної Телерадіокомпанії «Ніка-Відео», яка не просто виробляла цикли передач з культури й мистецтва, але й стала тим центром, у якому в Харкові зростали сценаристи і режисери, з частиною яких Д. Головачов і здійснив одну з найголовніших справ свого життя. В історію української кіноосвіти він увійшов як фундатор її харківського осередку.

У 1997 р. йому запропонували набрати курс режисерів телебачення, у 2000 р. доручили очолити кафедру телебачення. Упродовж десяти років Дмитро Головачов завідував створеною ним кафедрою, але не полишав творчої роботи. На запрошення тогочасного генерального директора ОТБ З. Аласанії, виступив режисером рейтингового телепроекту «Театральний салон», за який у 2006 р. став лауреатом творчої муніципальної премії за «Кращу режисерську роботу року».

Очоловувальна Д. Головачовим кафедра стрімко розвивалася. Однією з умов для розвитку стала вдало підібрана команда однодумців, а саме режисери О. Білогуб, Т. Довгошія, О. Міхєєв, Б. Фарафонов; оператори О. Башнін та Є. Павлов. З часом до них приєднувалися інші «практики телевізійного ефіру» (З. Аласанія, О. Петрова, В. Чайковська, Н. Черкасова), а у середині 2000-х і перші випускники (Є. Бойцов, І. Первишева, Є. Субота, А. Ус та інші). Саме цій команді довелося стати тими, хто уперше на Сході України впроваджував «педагогіку екранного мистецтва».

Крім режисерської кінотелепрофесії, у ХДАК велася підготовка дикторів та ведучих телевізійних програм, що загалом було доволі очікувано й логічно в межах театрального факультету. По суті ця спеціалізація виокремлювалася з акторської, як кінотелережисерська — з театральної режисури.

Оскільки більша частина старшого складу кафедри була випускниками профільних театральних і кінематографічних вишів, єдино можливою і правильною для них була система творчих майстерень. Важливо підкреслити, що чимала частка штатних викладачів кафедри, як і їхні очільники, продовжувала працювати на виробництві чи займатися творчою роботою. Наприклад, викладачі А. Ус та О. Білогуб отримали приз журі «За пошук історичної правди» на фестивалі «Харківський бузок 2013».

У другій половині 2000-х років склад кафедри телебачення та контингент здобувачів істотно збільшилися завдяки операторській секції. Відбувся перший випуск студентів спеціалізації «Кінотелеоператорство».

У 2005 р. на базі кафедри мистецтвознавства (утворена у 1999 р.) було організовано кафедру тележурналістики (згодом перейменована на кафедру телерепортерської майстерності), яка стала однією з кількох в Україні, що здійснювали спеціальну підготовку дикторів і ведучих телепрограм та, згодом, телерепортерів. Кілька років її очолював Зураб Аласанія, а з часом незмінною завідувачкою кафедри стала Заслужена працівник культури України Тетяна Логінова. Ядро кафедральної команди склали Д. Брук, Ю. Коваленко, Г. Курінна, О. Кухаренко, Є. Маслов та інші провідні фахівці у царині художнього слова, тележурналістики та телерепортерства в Харкові.

На 2008 р. кінокафедри ХДАК отримали перші очевидні результати. Вагома частка працівників харківських телеканалів отримала телекіноосвіту саме в ХДАК. Випускники працювали в студіях інших регіонів України, у тому числі Києва (СТБ, Інтер), та навіть закордоном. Тоді ж вималювалися й очевидні проблеми, які потрібно було вирішувати. Оскільки «екранні професії передбачають неординарне образне бачення, художню культуру, вміння самостійно інтерпретувати побачене й почуте», слід було посилювати складові, що відповідають за загальний рівень гуманітарної підготовки студентів. Але перші роки введення Болонської системи демонстрували втрати саме в цьому напрямку (через зменшення годин тижневої аудиторної роботи, а з часом і кількості дисциплін у семестрі).

Тоді ректорат ХДАК разом із науково-педагогічним складом кафедри та провідними науковцями інших кафедр академії здійснили певний моніторинг, у результаті якого (через врахування змін на медіаринку, переломів у професійному мисленні (творчо-художньому і пластичному) та шляхів модернізації вищої освіти в Україні) і з'явився факультет кіно-, телемистецтва. Першим його деканом стала доктор мистецтвознавства Зоя Іванівна Алфьорова. У 2010 р. Д. Головачов вирішив не продовжувати контракт у ХДАК. Але не покинув викладацьку роботу і продовжив педагогічну кар'єру в іншому навчальному закладі Харкова, де викладав курс «Режисура екранних мистецтв».

Наступні десять років стали часом становлення факультету та ствердження його як осередку кінотелеосвіти в Україні.